

A BALATONI SZEZONALITÁS MÉRTÉKE ÉS MÉRSÉKLÉSE BALATONBOGLÁR ÉS BALATONLELLE PÉLDÁJÁN

¹Wilhelm Réka

¹PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola; wilhelm.reka@tkk.pte.hu

DOI: 10.15170/TVT.2023.08.02.07

Absztrakt

A Balaton-régió turisztikai szezonálitása már régóta tárgyalt kérdéskör, de még a 2020-as évek elején is jelentős problémát okoz a tóparti települések gazdaságában. Az utóbbi években/évtizedekben tudatos fejlesztésekkel elkezdtek a városok a vendégérkezéseket részben az eddigi főszezonon kívülre terelni. Ennek két alapvető eszköze a szálláshelykínálat bővítése olyan egységekkel, amelyek egész évben igénybe vehetőek, illetve a települések eseménynaptárának bővítése őszi, téli és tavaszi hónapokra eső rendezvényekkel. E fejlesztések eredményeit és összefüggéseit vizsgálom Balatonlelle és Balatonboglár példáján.

Kutatásom során a Gini-index segítségével megvizsgálom a vendégforgalmi adatok alapján, hogy az utóbbi években mérséklődött-e a két város turisztikai szezonálitása, illetve összehasonlítom a tendenciákat más balatoni településekkel. A programturizmusra vonatkozóan feltárom, hogy milyen eseményekkel próbálják a turistákat a főszezonon kívül is bevonítani, továbbá értékelem ezek eredményességét. Igyekezem megfontolandó fejlesztési irányokat is meghatározni, amelyek potenciális eszközök lehetnek a jövőben a térség – nem csak a két település – szezonálitást illető imázsváltoztatására.

Kulcsszavak: Balaton, turizmus, szezonálitás, Gini-index, fejlesztés

Benyújtás ideje: 2023. május 22.

Elfogadás ideje: 2023. június 20.

Közlés ideje: 2023. június 30.

THE LEVEL OF SEASONALITY AT LAKE BALATON AND ITS MITIGATION USING THE EXAMPLES OF BALATONBOGLÁR AND BALATONLELLE

Abstract

The seasonality of Lake Balaton as a tourist region has been a long-discussed problem, but even in the early 2020s it will continue to be a major problem for the economy of the lakeside municipalities. In the last years/decades, towns have started to consciously develop their tourist arrivals out of the high season. Two basic means of increasing this are the expansion of the accommodation offer with units that are available 365 days a year and the addition of events to the calendar of municipalities in autumn, winter and spring. I examine the results of these developments and their relationship using the examples of Balatonlelle and Balatonboglár.

My research uses the Gini-index to examine whether the seasonality of tourism in the two towns has decreased in recent years, based on guest traffic data, and to compare trends with other municipalities in the Balaton-region. In the case of programme tourism, I explore what events are used to attract tourists out of the high season and examine their effectiveness. I also try to identify development directions to be considered as potential tools in the future to change the image of the region, not only of the two settlements, in terms of seasonality.

Keywords: Lake Balaton, tourism, seasonality, Gini index, development

*Received: 22 May 2023
Accepted: 20 June 2023
Published: 30 June 2023*

1. Bevezetés

Számos ágazatban megfigyelhető a kereslet ingadozása, például elég, ha csak a kereskedelemben a karácsony előtti időszakban tapasztalható vagy az egyes kuponnapokon feltűnő tömegekre gondolunk a bevásárlóközpontokban. A vendéglátásban az ingadozás kisebb időegységekben is fellelhető: egy napi menüt felszolgáló belvárosi étterem déli, délutáni és esti vendégszámában tapasztalható különbségek is a kereslet időbeni változékonyságára utalnak. A szolgáltatások esetében kiemelt szerepet kap ezen ciklikusság kezelése a kínálati oldal sajátos tulajdonsága, az erőforrások felhasználásának időbeni kötöttsége (perishability) miatt (VERES 2021). A turizmus főként szolgáltatásokra épülő iparág, így jelentős problémát okoz itt is a kereslet-kínálat egyenlőtlenségéből fakadó szezonális jelensége (KENESEI – KOLOS 2014), mely a Balaton régióját is nagyban meghatározza.

Jelen tanulmányban is a szezonális problémakörét vizsgálom erős térségi fókusszal, Balatonboglár és Balatonlelle esetére koncentrálni. Korábban már több magyar tanulmányban is alkalmazták a Gini-indexet mint egy desztináció turisztikai keresletingadozását számszerűsítő módszert (SULYOK – MESTER 2014, MARTON et al. 2017, PALASICS – HINEK 2018, BARCZA et al. 2020). Ezek mintájára Boglár és Lelle vendégforgalmát is elemzem a mutató segítségével, illetve az összehasonlítás módszertanát alkalmazva összevetem az adatokat más, népszerűbb Balaton-parti települések turisztikai keresletével. Emellett primer kutatást végzek a települések programturizmusában végrehajtott változtatásokra vonatkozóan, azaz feltárom, hogy milyen eseményekkel próbálják a turistákat a főszezonon kívül is bevonítani.

Kutatásom során választ keresek arra, hogy valóban sikerül-e Balatonbogláron és Balatonlellén a szezonszéthúzás megvalósítása. Négy másik Balaton-parti települést (Siófok, Keszthely, Balatonfüred, Tihany) is bevonva a kutatásba, a turisztikai keresletingadozás mérséklésének két lehetséges eszközének, a szálláshelyfejlesztésnek és a programkínálat-bővítésnek eredményességét is vizsgálom. Azaz igyekszem feltárni, hogy a kínálati oldalon bekövetkezett változások következményeként milyen mértékben valósul(hat) meg a szezonális csökkentése. Céloom, hogy a kutatás eredményeként olyan fejlesztési irányokat is meghatározzak, amelyek potenciális eszközök lehetnek a jövőben a térség – nem csak Balatonboglárra és Balatonlellére, hanem az egész Balaton-régióra vonatkozó – szezonális problémát illető imázs-változtatására.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A szezonális okai és következményei

A nemzetközi és a hazai szakirodalom népszerű kutatási témája a szolgáltatások időbeli kötöttségéből, illetve a kereslet ingadozásából eredő szezonális jelenség, amelyhez a hazai kutatók általában negatív érzéseket társítanak (SULYOK – MESTER 2014), azonban fontos azt is hangsúlyozni, hogy van pozitív hatása is. BUTLER (2001) szerint a főszezonon kívüli időszak szolgálhat a helyi lakosság és a turizmusban jelentős szerepet játszó szolgáltatók pihenésére, feltöltődésére. Ezáltal ez az időszak lehet az alapja a desztinációk évről évre történő megújulásának (SULYOK – MESTER 2014).

Ha a jelenség okait vizsgáljuk, akkor megkülönböztethetünk intézményes és természetes okokat (FERNANDEZ-MORALES 2003). Az előbbi kategóriába soroljuk többek között a szabadságolásokat, a küldő terület ünnepeit és iskolai szüneteit is. Az utóbbi csoportba tartozik például a fogadó terület éghajlata, időjárása, de a küldő terület klímája is (SULYOK – MESTER 2014). Gondoljunk csak azon utazási motivációkra, amelyek a küldő ország nagyon hideg vagy épp nagyon meleg időszakából erednek. Ezek az utazások is szezonális jelenségekhez vezetnek a célterületeken. De szintén a kereslet időbeli ingadozásához vezethet a szociális nyomás, a hagyomány-megszokás vagy a sportok eltérő éghajlati igénye (JANG 2004).

A kereslet koncentrációja alapján csoportosíthatjuk a turisztikai desztinációkat, így megkülönböztetünk egyszezonos, kétszezonos, illetve szezon nélküli fogadó területeket (FERNANDEZ-MORALES 2003), amelyek közül a Balaton egyértelműen az első csoportba tartozó régió (jelenleg).

A szakirodalmak konszenzust mutatnak abban, hogy összességben több a negatív következménye a vendégforgalom időbeni koncentrálódásának, mint a pozitív, és ezek ellen tudatos tervezéssel lehet fellépni. LENGYEL (2004) szerint a szakma egyik legnagyobb gondja a turisztikai szezonális, amire a marketingeszközök rugalmas használata nyújt potenciális megoldást. A különböző módszereket két csoportba lehet osztani annak függvényében, hogy a keresleti oldalra vonatkozó stratégiákhoz tartoznak, vagy a kínálati oldal hatékonyabb menedzselését segítik. Keresleti oldalról közelítve árazási stratégiákkal, a szolgáltatási termék elemeinek megváltoztatásával, a szolgáltatás helyének és idejének módosításával és a reklámozással lehetséges a szezonstúdzás megvalósítása. Ugyanezen célból a kínálat szempontjából megfontolandó döntés a kapacitásmegosztás, az outsourcing, az erőforrások rugalmas tervezése, a részmunkaidő bevezetése, illetve a kereslet visszaesésekor felújítási és képzési lehetőségek alkalmazása (KENESEI – KOLOS 2014). Talán a leggyakrabban alkalmazott jó gyakorlat a szezonális csökkentő termékfejlesztés. Ebbe a csoportba sorolhatjuk a rendezvények és fesztiválok szervezését, a konferenciaturizmust vagy az egészségturizmushoz kapcsolódó fejlesztéseket (SULYOK – MESTER 2014).

Jelen tanulmány elsősorban a keresleti koncentráció csökkentését célzó termékfejlesztésen belül a programturizmusra, azaz különböző rendezvények köré szerveződő turisztikai keresletre fókuszál Balatonboglár és Balatonlelle esetében.

2.2. A Balaton turizmusának szezonálisitása

A Balaton régiójára vonatkozóan már a 20. század második felében is adtak ki több riasztást a tó vízminőségének gyors romlása miatt, amely nagyrészt az akkor még szervezetlen tömegturizmusnak volt köszönhető, illetve a későbbi fejlesztések alapozásaként különböző területi lehatárolásokat is végeztek (WILHELM 2021). Az első turizmusfókuszú fejlesztési stratégiát a tó térségére vonatkozóan 1993-ban adták ki, amelyben már a kereslet időbeni ingadozásának problémája is feltűnt. Összegezték az akkori problémákat:

- a Balaton az európai turizmusban nagymértékben veszített jelentőségéből, mondhatni, hogy a rendszerváltást követő nemzetközi turizmusban nem töltött be szignifikáns szerepet;
- a tó vízminősége gyors ütemben romlott, komoly veszélyt jelentve a térség turizmusára;
- 4-5 hetes főszezon jellemezte a Balaton körüli településeket, az év többi hónapjában nem volt valódi turisztikai kereslet (LENGYEL 1995, 2004).

Jól látható, hogy már az 1990-es években is felmerült a szezonálisitás problémája, amelyre akkor egy olyan komplex turisztikai termék kidolgozását javasolta a stratégia, amely a parti és a háttér területek összekapcsolásával valósulna meg, elsődleges imázsa pedig a gyermekparadicsom lenne, amely a régió adottságaira, az édesvízű és sekély tóra épül. Azonban egyidejűleg, az integrációnak köszönhetően, diverzifikálná a kínálatot, különböző alternatívákat biztosítana rossz időjárás esetére is (LENGYEL 2004, WILHELM 2021). Azonban ez a terv nem valósult meg, mert nem volt meg a fejlesztésekhez szükséges intézményi háttér (BUDAY-SÁNTHA 2007).

A szakirodalmi áttekintés is jól mutatja, hogy a szezonálisitás problémája nemzetközi és hazai szinten is jelen van a turizmus iparágban, és a Balaton térségében kiemelt szerepet játszik az éghajlati és földrajzi adottságok miatt.

2.3. A szezonális mérés, számszerűsítése

A hazai és a nemzetközi szakirodalomban is számos megoldást alkalmaznak arra, hogy egy turisztikai desztináció keresletingadozását mérijék. A kvalitatív módszerek elsősorban azt vizsgálják, hogy mit tesznek az egyes térségekben a szezonális enyhítésére, míg a kvantitatív módszerek célja, hogy számszerűsítsék egy régió vendégforgalmában jelentkező ciklikusságot, elsősorban a vendégforgalmi adatok (vendégek és vendégéjszakák száma) és a költségi adatok segítségével (SULYOK – MESTER 2014). Ez utóbbi csoportba sorolható a közgazdaságtanból eredő Gini-index használata is. Az együttható valamilyen gyakorisági eloszlás értékei közötti egyenlőtlenség mértékét hivatott számszerűsíteni, matematikai értelemben a Lorenz-görbén alapszik. A Gini-index értéke 0 és 1 közötti szám, ahol 0 jelöli a teljes egyenlőséget, míg 1 jelöli a teljes egyenlőtlenséget (GINI 1912). Eredetileg a jövedelmi egyenlőtlenségek mérésére használták, azonban napjainkban egyre gyakrabban alkalmazzák a turizmus területén is, mert kvantitatív módon képes reprezentálni a turistaforgalom szezonális egyenlőtlenségeit (MARTON et al. 2017). Ilyen értelemben azt mondhatjuk, hogy minél nagyobb az index értéke, annál egyenetlenebbül oszlik meg a vendégforgalom az egyes hónapok között egy turisztikai desztinációban. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány példa a nemzetközi szakirodalomból, amelyekben a Gini-index módszertanát alkalmazva vizsgálták egy turisztikai régió keresletingadozását: FERNANDEZ-MORALES egy 2003-as tanulmányában három spanyol, mediterrán desztinációt vizsgált az 1980-2001 közötti vendégforgalmuk alapján. FERNANDEZ-MORALES és MAYORGA-TOLEDANO (2008) egy dél-spanyolországi desztináció, a Costa del Sol esetében a szezonális koncentráció Gini-indexének nemzetiségek szerinti bontását alkalmazták. BIGOVIC (2011) Montenegró turisztikai keresletében feltűnő szezonális számszerűsítésére alkalmazta az együtthatót. A Gini-indexet biplot technikával kombinálva az Egyesült Királyság turisztikai keresletének szegmenseit is összehasonlították, melyből kiderült, hogy az egyes turistacsoportok jelentős eltérést mutatnak szezonális mintáik alapján (FERNANDEZ-MORALES – CISNEROS-MARTÍNEZ – MCCABE 2016). A 2010-es években jelentősen megnőtt Izland látogatottsága, aminek következtében a fővárosi régióban csökkent a kereslet időbeni ingadozása, de a déli és nyugati országrészben nem mérséklődött a szezonális ingadozás. Az országon belüli különbségek feltárására alkalmazta ÞÓRHALLSDÓTTIR – ÓLAFSSON (2017) a módszert.

Számos hazai kutatásban is feltűnt már a Gini-index mint módszertani eszköz. Szintén csak néhány példát ismertetünk itt: 2014-ben Sulyok és Mester a magyarországi szezonális ingadozást vizsgálta. Nem csak régiók közti különbségekre alkalmazták a módszert, de az egyes szálláshelytípusokra vonatkozó indexet is kiszámolták. Azonban készültek térben szűkebb fókuszú tanulmányok is, amik például Pécs (MARTON et al. 2017), Balatonfüred (PALASICS – HINEK 2018) vagy Sopron (BARCZA et al. 2020) szezonális ingadozását vizsgálták. Jelen tanulmány ez utóbbiak mintájára szintén egy szűkebb térségre íródott, amely középpontjában Balatonboglár és a vele szomszédos Balatonlelle áll.

3. A boglári és lellei turisztikai szezonális mértéke a Gini-index alapján

A szakirodalomban fellelhető példák jól mutatják, hogy a Gini-index alkalmas egy turisztikai térség szezonális ingadozásának mérésére (SULYOK – MESTER 2014), így jelen tanulmány is az alábbi matematikai képlet segítségével vizsgálja Balatonboglár és Balatonlelle vendégforgalmának időbeli fluktuációját:

$$G = 1 - \sum_{i=1}^{12} (X_i - X_{i-1}) * (Y_i + Y_{i-1})$$

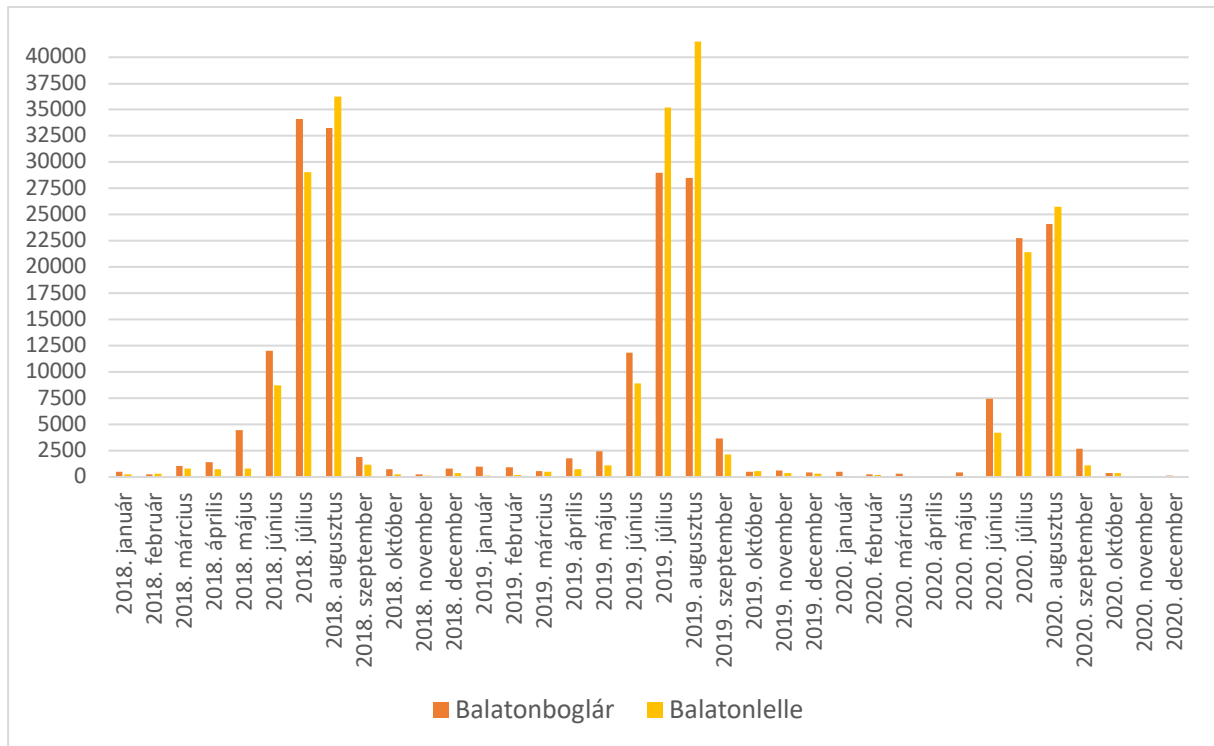
A képlet alapvetően egy teljes év, azaz 12 hónap adatai alapján hivatott mérni egy térség keresletingadozását, ahol

- i jelöli az adott hónap számát,
- X_i jelöli a hónapok kumulált részesedését a 12 hónap vendégéjszaka számából,
- Y_i a vendégéjszakák száma alapján növekvő sorrendbe állított hónapok kumulált részesedését jelöli az összes vendégéjszaka számból (MARTON et al. 2017).

A számításokhoz szükséges adatokat a KSH-n elérhető kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmára vonatkozó vendégéjszaka számok nyújtották. Fontos megjegyezni, hogy a térségben jelentős mértékű forgalmat bonyolítanak le az egyéb szálláshelyek is, de ezekről nem áll rendelkezésre települési szinten havi bontású adatsor, így a jelen vizsgálat során nem tudjuk figyelembe venni azokat. Azonban, ha megvizsgáljuk az éves adatsorokat, akkor látható, hogy 2017 és 2021 között Boglár esetében évente átlagosan 2,62-szer többen szálltak meg egyéb szálláshelyen, mint kereskedelmi szálláshelyen. Lelle esetében ugyanez a mutató 1,46 volt (KSH 2023). Tehát elmondható, hogy a vendégéjszakák nagyobb része származik nem kereskedelmi szálláshelyekről. A későbbiekben kitérek a két település szállodakínálatára is, amely után nem lesz meglepő ez az adat. Előljáróban itt annyit jegyzek meg, hogy Bogláron nincs háromcsillagos vagy annál magasabb minősítésű szálloda, és Lellén is csak kettő háromcsillagos szálláshely található. Így belátható, hogy csekély kínálat mellett a kereslet is kisebb lesz a kereskedelmi szálláshelyekre, mint a nagyobb számban jelenlévő egyéb szálláshelyekre. Tehát a kereskedelmi szálláshelyekre vonatkozó adatok alapján elvégzett számításokat, ha mennyiségi oldalról tekintjük, akkor jelentősen módosíthatnák az egyéb szálláshelyek vendégéjszaka számai. Azonban helytálló feltételezés lehet, hogy maga a szálláshelykínálat iránti kereslet időbeli allokációja megegyezik a két típus esetén a Balaton-régió imázsából fakadóan, tehát valószínűleg hasonló végkövetkeztetéseket tudnánk levonni akkor is, ha rendelkezésre állnának az egyéb szálláshelyek havi bontású adatsorai is.

Balatonboglár és Balatonlelle esetében – hasonlóan több kisebb balatoni településhez – kevés olyan év van, ahol teljes, 12 havi idősor áll rendelkezésre. Ez is annak jele, hogy vannak olyan hónapok, amikor nincs vagy nagyon alacsony a vendégforgalom a kereskedelmi szálláshelyeken. A 2017 és 2021 közötti adatokat vizsgáltam, mert ezekre az évekre állt rendelkezésemre (szinte) egész éves adatsor. Fontos megjegyezni, hogy a havi vendégéjszaka szám Boglár és Lelle esetében sokkal alacsonyabb a népszerűbb balatoni településhez képest. Siófok és Balatonfüred a nyári hónapokban akár ötször nagyobb forgalmat bonyolít le (KSH 2023).

1. ábra: Balatonboglár és Balatonlelle vendégéjszaka száma havi bontásban (2018-2020)

Forrás: KSH (2023) adatai alapján saját szerkesztés

A havi bontású adatsor alapján látható, hogy jelentős szezonális van a településeken (1. ábra), így a Gini-index értékei feltételezhetően 1-hez közeli számok lesznek. A kiszámolt együtthatókat az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat: Balatonboglár és Balatonlelle szezonálisát mérő Gini-index (2017-2021)

	Balatonboglár	Balatonlelle
2017	0,97*	0,95*
2018	0,88	0,92
2019	0,85	0,93
2020	0,94	0,95*
2021	0,79*	0,93*

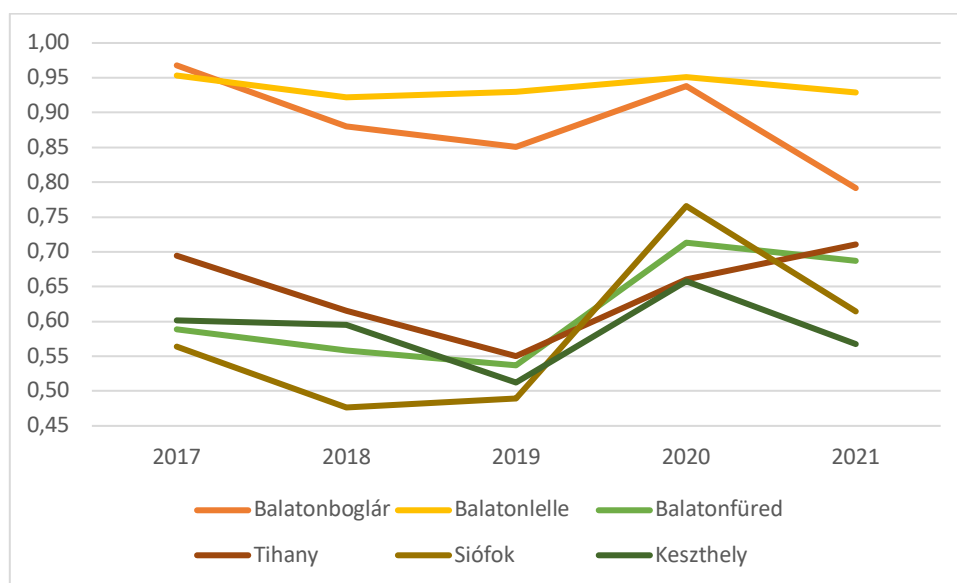
Forrás: KSH (2023) adatai alapján saját számítás

A táblázatban csillaggal jelölt értékek esetében nem állt rendelkezésre teljes, 12 havi adatsor, így ezen értékek esetében torzítás léphet fel. Balatonboglár esetében 2017-ben 9, 2021-ben 11 hónapra, míg Balatonlelle esetében 2017 és 2020-ban 11, míg 2021-ben 9 hónapra vonatkozó index számolását tették lehetővé az adatok. Jól látható, hogy mindkét településen nagyon magas a Gini-index, amely továbbra is nagymértékű szezonálisra utal a településeken. A Covid-járvány előtti években azonban csökkenést mutattak az adatok. Majd a járvány évében újra nőtt az index értéke, amely magyarázható a több hónapig tartó karantén időszakokkal, amikor nem lehetett sem külföldre, sem belföldre utazni.

A két déli parti település a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma alapján egyértelműen azon balatoni települések közé tartozik, ahol még napjainkban is jelentős a szezonális mértéke. A kutatás során összehasonlítási alapként kiszámoltam a Balatonfüred, Tihany, Keszthely és Siófok vendégforgalmát jellemző Gini-indexet is.

A 2. ábra mutatja a hat település keresletingadozását mérő együttható alakulását a vizsgált időszakban. A mutató szerinti legalacsonyabb szezonális mérték Siófokon mérhető, 2018-ban és 2019-ben a 0,5-et sem haladta meg. Azonban a 2020-as járványhelyzet itt okozta a legnagyobb növekedést a keresletingadozásban. Balatonfüred és Keszthely esetében is csökkenő tendenciát láthatunk 2020-ig, majd a Covid-időszak itt is növelte a szezonális mértéket. A 2. ábráról jól látható, hogy Balatonboglár és Balatonlelle esetében a Gini-index jelentősen nagyobb szezonális mértéket jelez, néhol akár a dupláját a másik négy település keresletingadozásának.

2. ábra: Gini-index változásai Balatonbogláron, Balatonlellén, Balatonfüreden, Tihanyban, Siófokon és Keszthelyen

Forrás: KSH (2023) adatai alapján saját szerkesztés

A Gini-index jól mutatja a különbséget Balatonboglár, Balatonlelle és a négy népszerűbb helység, Siófok, Tihany, Balatonfüred és Keszthely szezonális mértéke között. Mint fentebb is írtuk, a vendégforgalom ingadozásának mérséklésére több eszköz is létezik. A szakirodalmak szerint a szolgáltatási termék elemeinek megváltoztatása is egy lehetséges megoldás (KENESEI – KOLOS 2014), amibe többek közt a turisztikai infra- és szuprastruktúra fejlesztése is beletartozhat. Ebből kiindulva megvizsgáltam a települések szálláshelykínálatát is abból a szempontból, hogy mennyi három-, négy- és ötcsillagos hotel található a területükön, amelyek lehetővé teszik az egész éves vendégfogadást. A 2. táblázat mutatja a Booking.com oldalán fellelhető hotelek számát az egyes desztinációkban.

2. táblázat: A vizsgált településeken található szállodák száma (db)

	Balatonboglár	Balatonlelle	Siófok	Keszthely	Tihany	Balatonfüred
Három- és négycsillagos szállodák	0	2	6	6	2	7
Ötcsillagos szállodák	0	0	2	0	0	0

Forrás: BOOKING.COM (2023) adatai alapján saját szerkesztés

Az előzetes feltételezés, miszerint a térségben nincsen sok ötcsillagos szálloda, helytállóan bizonyult. Összesen 2 darab van, a Hotel Azur Premium és a Gold Wave Apartments, amelyek mindegyike a déli parti Siófokon található. A három- és négycsillagos szállodák esetében is észlelhető különbség. Balatonfüreden hét, Siófokon és Keszthelyen hat-hat, míg Tihanyban és Lellén két-két ilyen besorolású hotel található. A szálláshelykínálat tekintetében Boglár van a legrosszabb helyzetben: itt egyik kategóriába tartozó szálloda sem található. Ezt követi Lelle, ahol csak háromcsillagos hotelek vannak, majd Tihany, ahol egy három-, illetve egy négycsillagos szálláshely van (BOOKING.COM 2023). Ha összevetjük ezeket az adatokat a Gini-index eredményeivel, akkor láthatjuk, hogy a különböző minősítésű szállodák számát illető két legrosszabb helyzetű település pontosan a legnagyobb mértékű szezonalitást mutató két város, Balatonlelle és Balatonboglár. A Gini-együttható változásait vizsgálva Tihany mutatja a harmadik legnagyobb értéket, kivétel ez alól a 2020-as év. Ahogy fentebb már láthattuk, az egy évre vonatkozó turisztikai keresletingadozás Siófok esetében a legalacsonyabb, míg ugyanebben a városban a legmagasabb a minősített hotelek száma összességében. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a szálláshelykínálat bővítése magasabb minőségű elemekkel nem csak egy eszköze a turisztikai szezon meghosszabbításának, de egyben alapfeltétele is az egész éves vendégforgalom lebonyolításának.

Összességében elmondható, hogy a kevésbé ismert, kisebb és szerényebb kereskedelmi szálláshelykínálattal rendelkező Balatonboglár és Balatonlelle esetében még mindig jelentős a szezonalitás, de a Covid-vírus előtti időszakban kismértékű csökkenés mutatkozott. Ezzel szemben a nagyobb, ismertebb és szélesebb turisztikai infra- és szuprastruktúrával rendelkező Siófok, Keszthely, Balatonfüred és Tihany csökkenteni tudta a szezonalitását, azaz egyre több a főszezonon kívül érkező vendég. De az adatok azt is mutatják, hogy egy jelentős mértékű szezonalitásmérséklés elérésének szükséges feltétele a szálláshelykínálat bővítése magasabb minőséget képviselő hotelekkel. Fontos megjegyezni, hogy az ilyen szintű beruházások igénylik a település vezetőségének is támogatását. Tehát ezek nemcsak a pénzügyi erőforrások miatt nehezebben megvalósítható fejlesztések, hanem a különböző érdekcsoportok összefogásának hiánya is hátráltathatja őket. Balatonboglár és Balatonlelle fejlesztési profiljaiban a magasabb minőségű szálláshelyfejlesztések nem kapnak nagy hangsúlyt az elmúlt években. Később még említésre kerül, de itt is megjegyezzük, hogy a lellei településfejlesztési tervben ugyan szerepel egy wellness szálloda gondolata, de a megvalósítása évek óta várat magára. Azonban a kereslet időbeni széthúzásának vannak könnyebben megvalósítható eszközei is, ilyen lehet az új szolgáltatások kialakítása a főszezonon kívüli időszakban. Egy alapvetően fürdőturizmusra berendezkedett régióban ez olyan termékfejlesztéseket jelenthet, amelyek a térség adottságait kihasználva, új programok létrehozását eredményezik, amelyek a tavaszi, őszi és téli időszakban is képesek vendégeket vonzani a településekre.

4. A programturizmus változásai

A következőkben áttekintettem Boglár és Lelle programkínálatát és annak változásait az elmúlt évekre vonatkozóan, hogy kiderüljön, valóban élnek-e a főszezonon kívüli események szervezésével a szezonális csökkentése érdekében. Személyes, illetve online megkérdezéseim során kiderült, hogy az ilyen új típusú programok szükségességének kérdésében nem feltétlen egyezik a különböző gazdasági szereplők véleménye a két településen. Kutatásom során igyekeztem felkeresni több helyi szolgáltatót (szálláshely, rendezvényszervező cég), illetve a városok vezetőségét is. A tőlük kapott információkat – kérésükre – név nélkül összegzem jelen tanulmányban.

A válaszokat elemezve elmondható, hogy az „egész éves Balaton” imázs a két településen egyelőre inkább egy alulról jövő, azaz a helyi szolgáltatók által megfogalmazott igény, a városok vezetősége nem helyezi fókuszba a turisztikai kereslet időbeni széthúzását. A boglári vezetőség szerint még mindig az iskolai nyári szünettel kezdődik a szezon és augusztus 20-ával zárul. Illetve ez esetleg meghosszabbítható egy korábbi kezdéssel, ha pünkösd már június elejére esik, és megfelelőek az időjárási körülmények. Ezzel szemben egy lellei szálláshely vezetője, aki maga is sokat tesz programok szervezésével a főszezonon kívüli vendégforgalom növelésére, úgy gondolja, hogy „a Balaton télen-nyáron menő” (TÓTH 2022). Azaz szerinte – összhangban más helyi szolgáltatókkal – már nem a rendszerváltás idejében jellemző, klasszikus pár hetes szezon jellemzi a térséget, hanem májustól októberig jelentős a vendégforgalom a tó körül, illetve megfelelő rendezvényekkel akár még télen is nagyobb tömegeket lehet a parti településekre vonzani. A korábban említettekhez hasonlóan a szálláshelyvezető is komoly hiánynak érzi, hogy a városban nincs négycsillagos szálloda. A lellei önkormányzat részéről a 2018-as városfejlesztési tervekben megfogalmazódott szándékként egy wellness szálloda megépítése a parti sávban (BALATONLELLE ITS 2018), azonban ez az elmúlt 5 évben nem valósult meg.

Ugyan a vélemények nem teljesen egyeznek, de a helyi szolgáltatóknak köszönhetően észrevehető a településeken olyan kezdeményezés, amely különböző eseményekkel, elsősorban gasztronómiai- és sportprogramokkal kívánja a nem nyári hónapokban is Boglárra és Lellére vonzani a turistákat. A következőkben – a teljesség igénye nélkül – ezen rendezvényeket vizsgáltam meg a különböző Balaton tematikájú honlapok (MOL Nagyon Balaton, We Love Balaton, Hello Balaton, Like Balaton), a városok honlapjai, illetve a helyi szolgáltatóktól kapott információk alapján.

A városi eseményeket vizsgálva két csoportot sikerült azonosítanom. Léteznek a hosszú múlttal rendelkező nyári programok, mint például a keletebbre fekvő település esetében a Lellei Borhét vagy a magasabb kultúrát képviselő Balatonlellei Orgonafesztivál. A nyugatabbra fekvő város népszerű nyári eseménye a Boglári Szüreti Fesztivál vagy a nemzetközi jelentőséggel bíró Balaton-átúszás. Azonban az utóbbi években megjelentek a szezon meghosszabbítása céljából életre hívott rendezvények, mint a Balatonlellei Karácsonyi Vásár és Adventi Gasztro Piknik, a Téli Vitorlás Versenysorozat, a Karácsonyi Traktoros Felvonulás vagy a lellei szőlőhegy rendezvényei, mint a Kishegyi Kortyok és Falatok, illetve a Murci Fesztivál. Boglár esetében a korábban megrendezett, nagyszerű Balaton Piknik ősszel, míg a 2010-es években megépült NEKA, azaz Nemzeti Kézilabda Akadémia sportrendezvényei egész évben jelentős vendégsereget tudnak vonzani a városba (WILHELM 2021). A 3. táblázat mutatja a fontosabb nyári, illetve főszezonon kívüli lellei és boglári rendezvényeket.

3. táblázat: A két város fontosabb programjai

	Hagyományos nyári programok	Szezon meghosszabbítása céljából szervezett programok
Balatonlelle	Lellei Borhét, Balatonlelle Juliális, Szent István Napok, Balatonlelle Orgonafesztivál, Szabadtéri Színpad műsora	Balatonlelle Karácsonyi Vásár és Adventi Gasztro Piknik, Márton-napi Libanapok, Téli Vitorlás Versenysorozat, Murci Fesztivál, Fuss Neki rendezvények, Karácsonyi Traktoros Felvonulás, Kishegyi Kortyok és Falatok
Balatonboglár	Boglári Szüreti Fesztivál, Balaton-átúszás, Jazz és Bor Fesztiválja, Balatonboglári Kultkikötő műsora	Balaton Piknik, futóversenyek, NEKA sportrendezvényei, Tour de Balaton, Balatonkör Kerékpártúra, IBCC – Nemzetközi Pontyfogó Kupa, Méta Fesztivál

Forrás: saját szerkesztés (2023)

Jelen tanulmányban részletesebben a főszezonon kívüli, újabb rendezvényekre koncentrálunk. 2022 decemberében került megrendezésre a VIII. Balatonlelle Karácsonyi Vásár, illetve a VI. Adventi Gasztro Piknik, amelyeknek a BL Yacht Club ad helyet a kezdetek óta (HELLOBALATON.HU 2022). Évek óta egyre több szolgáltató, köztük számos borászat is, hirdet egész hétfvégés programokat novemberben Márton-nap körül. A Márton-napi Libanapokon a gasztronómiáé a főszerep Lellén (LIKEBALATON.HU é. n.). Szintén az ételek köré épült kezdeményezés a Kishegyen 2022 októberében negyedik alkalommal megtartott Murci Fesztivál, ahol éttermek, cukrászdák és borászatok várták termékeikkel a látogatókat. Ezenkívül kerékpáros- és gyalogostúrákat, valamint kézműves vásárt is szerveznek (PRORGRAMTURIZMUS.HU é. n.). De a finom falatok mellett a tó sportlehetőségeit is igyekeznek kihasználni a városban. A BL Yacht Club idén hetedik alkalommal szervez meg négy versenyt a Téli Vitorlás Versenysorozat keretében, kettőt decemberben, egyet februárban és az utolsót márciusban. A Szilveszteri Regatta ezek közül a legidősebb rendezvény, amely 2022-ben 10 éves jubileumát ünnepelte (TELIREGATTAK.HU é. n.). 2017 óta a futást kedvelőket is több főszezonon kívüli eseménnyel igyekeznek a tóparti településre csábítani. A már hat éve működő Fuss Neki rendezvénysorozat mára öt eseményt foglal magába: Fuss Neki Futófesztivál, Csillagok útján..., Beach Run, Kishegy Trail és Szilveszteri Futógála. Ebből az öt eseményből három a szezonális csökkenését szolgálja amellelt, hogy a lakosság egészségtudatosságát is növeli (FUSSNEKI.HU é. n.).

Annak ellenére, hogy a város vezetősége szerint Bogláron nincs igény a szezon meghosszabbítására, mégis számos rendezvényt tartanak a nyári hónapokon kívül is. 2023-ban ünnepli 25. születésnapját a hagyományörző Méta Fesztivál Pünkösdkor (METAFESZTIVAL.HU é. n.). A gyermek és ifjúsági néptánc- és futóversenyt, valamint pünkösdi király- és királynéválasztást magába foglaló rendezvénnyel elsősorban a kisgyermekes családokat célozzák meg. Erdélyből és Felvidékről is érkeztek már csoportok, ez mutatja a rendezvény határon túli jelentőségét is (SONLINE.HU 2018.). Már több alkalommal is megszervezte a VOLT Produkció a Balaton Pikniket a Gömbkilátó lábánál. Általában szeptember közepén zajlott a több napig tartó zenei rendezvény. A résztvevők a Piknik alatt világsztárok koncertjeit élvezhetik (MOLNAGYONBALATON.HU é. n.). Fontos megjegyezni, hogy a Gömbkilátó önmagában egész éves attrakcióként szolgál a pár évvel

ezelőtti felújítása óta, és nemcsak a belföldi turistáknak, de a külföldieknek is vonzerőt jelent. Egy német, Balatonra szakosodott internetes portál a tó partján található fontos látnivalóként emeli ki (BALATON24.DE é. n.). Továbbá 2020-ban 177 nevezés közül a boglári Xantus János Gömbkilátó lett az Év kilátója Magyarországon, ami növelte a látványosság népszerűségét (SOKSZINUVIDEK.HU 2020.). Emellett a városban a főszezonon kívül szerveznek még futóversenyeket, kerékpáros eseményeket is, mint például a Balatonkör Kerékpártúra vagy a Tour de Balaton. Ezek rendszerint tavaszi, illetve őszi időszakokra esnek. Boglár esetében még fontos szerepet tölt be a 2010-es években megépített Nemzeti Kézilabda Akadémia, illetve a annak a parti sávban kialakított, egész évben igénybe vehető szálláshelye is, amelyek évszaktól függetlenül számos sportrendezvénynek adnak otthont (WILHELM 2021).

Fontos megemlíteni a Balatoni Gasztrotérkép megalkotását is, amely nemcsak a két település gasztroturizmusára volt hatással, hanem az egész Balaton-régióra is. A térkép hírnevet szerzett a Balatonnak, az egyes városoknak, valamint azok éttermeinek is. 2015-ben született meg a gondolat Szauer Judit fejében. Az ötletgazda elmondta, hogy ennek a kezdeményezésnek részben az is célja volt, hogy a Balatont egész éves turisztikai desztinációként népszerűsítse (HVG GASZTROTÉRKÉP 2017). A 2018-as térképen szerepelt a boglári Gianpiero's Étterem, egy évvel később pedig a lellei Kedvesem Bisztró került fel a listára, ahol a helye azóta is töretlenül biztosítva van minőségi ételeinek köszönhetően. 2020-ban és 2021-ben a boglári Spájz étteremmel bővült a gasztrotérkép kínálata, illetve a Tejvirág Fagylaltozó a boglári strandról és a BL Delikát a már korábban említett BL Yacht Club mellől 2022-ben már második alkalommal szerepelt a listán (GASZTROTERKEPEK.HU é. n.).

A két város programturizmusát összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy Lellén és Boglárón is nőtt az elmúlt években a nyári időszakon kívüli rendezvények száma. Láthatóan több őszi, tavaszi és téli program van az előbbi városban, amely mögött részben az ottani nagyobb szálláshelyek összefogása állhat. Boglárón hiányoznak az ilyen kezdeményezésekre képes nagyobb szálláshelyek, illetve a város vezetősége sem nyit ezen fejlesztések irányába. Tehát összességében elmondható, hogy Balatonlellén a szálláshelyek és egyéb turisztikai szolgáltatók által kezdeményezett, főszezonon kívüli programok száma folyamatosan nő, így sikerül a vendégforgalom időbeli ingadozását kismértékben csökkenteni. Azonban az is látszik, hogy a programturizmus kínálatának bővítése nem képes a szezonális olyan szintű mérséklésére, mint a magasabb minőségű szálláshelyek megépítése. Így elmondhatjuk, hogy amíg nem valósul meg a különböző gazdasági érdekcsoportok összefogása, addig csak rövid távú és kismértékű változás fog történni a vizsgált települések turisztikai keresletingadozásában. Azaz a szezon hosszú távon érvényesülő megnyújtása érdekében még mindig vannak további kihasználatlan fejlesztési lehetőségek Balatonboglárón és Balatonlellén.

5. Következtetések

Balatonboglár és Balatonlelle programturizmusát vizsgálva megállapítható, hogy bővül azon események sora, amelyeket az őszi, tavaszi és téli hónapokban szerveznek a turistáknak, ezzel részben sikerül a szezon időbeni széthúzása, amit a Covid-időszak előtti Gini-index mutatók is bizonyítanak. A két település együtthatói jóval magasabbak, olykor akár a dupláé is a többi helység, Siófok, Keszthely, Balatonfüred és Tihany turisztikai keresletingadozását mérő indexnek. Azaz Lelle és Boglár vendégforgalma időben sokkal koncentráltabb, mint a vizsgált másik négy településé.

A hat Balaton-parti helység szálláshelykínálatának és a Gini-index által számszerűsített szezonális ingadozásának összehasonlításából azt a következtetést lehet levonni, hogy a minősített szálláshelyek fejlesztése nem csak egy eszköze a turisztikai kereslet időbeni széthúzásának, de szükséges feltétele is. Önmagában a programturizmus kínálatának bővítése kisebb mértékű csökkenést okoz csak a turisztikai desztinációk szezonális ingadozásában, mint az összefogást, nagyobb

pénzügyi erőforrást igénylő szálláshelyfejlesztés. Azaz amíg egy város vezetősége nem támogatja, nem tartja prioritásnak a vendégforgalom időbeli széthúzását, addig az alulról jövő kezdeményezések kisebb eredményességet fognak csak elérni. De megjegyezzük azt is, hogy napjainkban a balatoni szállodafejlesztésnek a környezeti oldalról való megítélése nem mindig pozitív, továbbá kérdéses, hogy jelen helyzetben valóban fenn tudná-e magát tartani a vizsgált két településen egy magasabb minőségű szálloda egész évben.

Összességében elmondhatjuk, hogy a szezon meghosszabbítása összetett fejlesztéseket igényel. Egy szolgáltatáselem bővítése önmagában nem elegendő. Azaz a programkínálat diverzifikálása főszezonon kívüli eseményekkel nem elegendő, a szálláshelykínálat fejlesztése is szükséges egy egész éves Balaton kialakításához. Jelen körülmények is jól mutatják, hogy hosszú távon csak a gazdasági szereplők összefogásával lehetséges a szezonális hatékony csökkentése. Azonban Lelle és Boglár jó példája annak, hogy bizonyos szintig az alulról jövő kezdeményezések is sikeresek lehetnek, bizonyítani tudják a téli-nyári Balaton koncepció relevanciáját, de hosszú távú változások generálásához már nem elegendők.

Irodalomjegyzék

- BARCZA A. – CSAPÓ J. – HINEK M. – MARTON G. (2020): Sopron turisztikai szezonálisának és a turizmusfejlesztés szükséges irányainak vizsgálata. *Földrajzi Közlemények*, 144(1): 65-78. (<https://doi.org/10.32643/fk.144.1.5>)
- BIGOVIC, M. (2011): Quantifying seasonality in tourism: a case study of Montenegro. *Academica Turistica*, 4(2): 15-32.
- BUDAY-SÁNTHA A. (2007): *A Balaton-régió fejlesztése. Development Issues of the Balaton Region*. Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest.
- BUTLER, R. W. (2001): Seasonality in tourism. Issues and implications. In: Baum, T. – Lundtorp, S. (eds.): *Seasonality in tourism*. Pergamon, Amsterdam, pp. 5–22.
- FERNANDEZ-MORALES, A. (2003): Decomposing Seasonal Concentration. *Annals of Tourism Research*, 30(4): 942-956. ([https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(03\)00090-2](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(03)00090-2))
- FERNANDEZ-MORALES, A. – CISNEROS-MARTÍNEZ, J. D. – MCCABE, S. (2016): Seasonal concentration of tourism demand: Decomposition analysis and marketing implications. *Tourism Management*, 56(2016): 172-190.
- FERNANDEZ-MORALES, A. – MAYORGA-TOLEDANO, M. C. (2008): Seasonal concentration of the hotel demand in Costa del Sol: A decomposition by nationalities. *Tourism Management*, 29: 940–949. (<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.11.003>)
- GINI, C. (1912): Variabilità e mutabilità. Reprinted in: Pizzetti, E. – Salvemini, T. (eds.) (1955): *Memorie di metodologica statistica*. Libreria Eredi Virgilio Veschi, Róma.
- JANG, S. (2004): Mitigating Tourism Seasonality – A Quantitative Approach. *Annals of Tourism Research*, 31(4): 819–836. (<https://doi.org/10.1016/j.annals.2004.02.007>)
- KENESEI ZS. – KOLOS K. (2014): *Szolgáltatás- és marketingmenedzsment*. Alinea Kiadó, Budapest.
- LENGYEL M. (2004): *A turizmus általános elmélete*. Budapest, pp. 128-129., 268-274.
- LENGYEL M. (1995): *A balatoni turizmus fejlesztési koncepciója*. KIT Képzőművészeti Kiadó, Budapest.

MARTON G. – CSAPÓ J. – HINEK M. – KISS R. (2017): Pécs turizmusának vizsgálata a turisztikai szezonális tükrében a Gini-index segítségével. *Területfejlesztés és innováció*, 11(1): 3-11.

PALASICS P. – HINEK M. (2018): Még mindig hat hét a Balaton? A szezonális alakulása és mérséklésének lehetőségei Balatonfüred példáján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 3(4): 19-32.

ÞÓRHALLSDÓTTIR, G. – ÓLAFSSON, R. (2017): A method to analyse seasonality in the distribution of tourists in Iceland. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 19(2017): 17-24.

SULYOK J. – MESTER T. (2014): A magyarországi turizmus szezonálisitása. A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma. *Turizmus Bulletin*, 16(3-4): 85-92.

VERES Z. (2021): *A szolgáltatásmarketing alapkönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

WILHELM R. (2021): Se veled, se nélküled. Balatonlelle és Balatonboglár hosszú távú gazdasági fejlődése. In Pelles M. – Jakopánecz, E. – Kaposi, Z. (szerk.) (2021): *Úton a jövőbe*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs. pp. 69-84.

Egyéb források

BALATONLELLE ITS (2018):
<https://www.balatonlelle.info.hu/images/adatok/varosfejlesztes/ITS.pdf> (2023.03.25.)

BALATON24.DE (é. n.): <https://www.balaton24.de/ausflug.shtml> (2023.03.25.)

BOOKING.COM (2023): https://www.booking.com/index.hu.html?label=gen173nr-1BCAEoggI46AdIM1gEaGeIAQGYARG4ARfIAQzYAQHQAQGIAGGoAgO4ApLy5KEGwAIB0gIkYjBkYWQ3NDgtMmRjZS00YzJhLTk0OTYtYjZjMjI1NjAzNDg4MjAIF4AIB&sid=af0cadf8ea6babdd5dfb063f9ea72793&keep_landing=1&sb_price_type=total& (2023.04.05.)

FUSSNEKI.HU (é. n.): <https://fussneki.info/> (2023.03.25.)

GASZTROTERKEPEK.HU (é. n.): <https://gastroterkepek.hu/> (2023.03.25.)

HELLOBALATON.HU (2022): <https://hellobalaton.hu/program/karacsonyi-vasar-balatonlelle-2022/> (2023.03.25.)

HVGGASZTROTÉRKÉP (2017):
https://hvg.hu/brandcontent/20170725_ha_kiprobálja_a_balatonfenyvesi_angus_marhat_több_e_nem_vagyik_olajban_sult_hekkre (2023.03.25.)

KSH (2023): Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma. Magyarország kereskedelmi szálláshelyei. Letöltve: <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> (2023.03.14.)

LIKEBALATON.HU (é. n.):
<https://likebalaton.hu/telepules/balatonboglár/programok/marton-napi-libanapok-balatonlellen-es-balatonboglaron-50747/> (2023.03.25.)

MÉTAFESZTIVÁL. HU (é. n.): <https://www.helyiertek.hu/index.php/meta-fesztival> (2023.03.25.)

MOLNAGYONBALATON.HU (é. n.):
https://molnagyonbalaton.hu/kiadvany/?pdf=nb2020_osszes_online (2023.03.25.)

PROGRAMTURIZMUS.HU (é. n.): <https://www.programturizmus.hu/ajanlat-murci-fesztival-balatonlelle.html> (2023.03.25.)

SOKSZINUVIDEK.HU (2020): <https://sokszinuvidek.24.hu/viragzo-vidékunk/2020/10/19/2020-ban-a-balatonboglari-gombkilato-lett-az-ev-kilatoja/> (2023.03.25.)

SONLINE.HU (2018): <https://www.sonline.hu/helyi-kozelet/2018/05/huszonot-eve-toretlen-a-meta-fesztival-nepszerusege> (2023.03.25.)

TELIREGATTAK.HU (é. n.): <https://teliregattak.hu/> (2023.03.25.)

TÓTH B. (2022): *Egész évben Balaton* című előadása TEDxBalaton rendezvényen. Letöltve: https://www.youtube.com/watch?v=7EJ6w13cBnw&ab_channel=TEDxTalks (2023.02.18.)